

**ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ПРОФ. Д-Р СВЕТОСЛАВ ОВЧАРОВ,**

определено със Заповед на Ректора на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ – София,
проф. д-р Станислав Семерджиев

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Тереза Стоянова Тренчева,

Професионално направление

3.5 „Обществени комуникации и информационни науки“

Преподавател към Катедра „Библиотечни науки“ & Зам.-ректор по
научноизследователската и международната дейност в
Университет по библиотекознание и информационни технологии,

включена в състав на научно жури като външен член в конкурс за заемане на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ в област на висшето образование **8. Изкуства, професионално направление, 8.4. Театрално и филмово изкуство**, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (мениджмънт в екранните изкуства (авторско право), обявен в ДВ, бр.37/ 17.05.2022 г.

Настоящата рецензия е разработена съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ и в изпълнение на Заповед на Ректора.

В конкурса за „Професор“, обявен в Държавен вестник, бр.37/ 17.05.2022 г. и на интернет страницата на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, като единствен кандидат участва **доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова.**

1. БИОГРАФИЧНИ ДАННИ И СПРАВКА ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА.

Кандидатът за заемане на академичната длъжност „Професор“ – **доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова** е преподавател в катедра „Кинознание и драматургия“ във факултет „Екранни изкуства“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов в град София, Р България. Притежава две магистърски степени – по специалностите: „Право“ от ЮФ на СУ „Климент Охридски“ и „Кинознание“ от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“.

Доктор е по научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (2013 г.) и е доцент по „Мениджмънт в екранните изкуства“ (2015 г.).

Педагогическата дейност на кандидата обхваща студентите в бакалавърска степен на обучение по „Подходи в критическия анализ“ и „Авторско право в аудиовизуалното производство“ и „Управление на продуцентски права при дигитално разпространение на аудиовизуални произведения“, както и студентите в магистърска степен на обучение по учебните дисциплини „Авторски и сродни права в аудиовизията“ и „Договори и авторски права в сценичните изкуства“, както и на докторанти по „Правни аспекти на защитата на сценичните и аудиовизуалните произведения“ и „Академично устройство и политика“.

Изследователските интереси на доц. д-р. М. Лазарова са в две научни области: киноизкуство, по-специално филмов анализ и авторско право. В преподавателската си практика тя е разработила учебни програми и лекции и в двете научни области.

Автор е на повече от 40 научни публикации, в това число многобройни критически статии и есета за филмово изкуство в специализирани издания, както и проблемни статии и монографии, посветени на интелектуалната собственост.

От представените документи става ясно, че кандидатът развива и активна експертна дейност, като за целите на конкурса ще спомена само по-значимите според мен, както следва: доц. Лазарова има дългогодишен опит като правен консултант в сферата на авторското право и е участвала в работна група, сформирана от Министерство на културата за изменение и допълнение на Закона за авторското право и сродните му права. Тя също така има експертен опит в областите на медийното право и колективното управление на права. Като бивш изпълнителен директор на българското дружество за Колективно управление на сродни права на музикални продуценти и артисти изпълнители „ПРОФОН“ от 2001 г. до 2009 г., тя е добре запозната с особеностите на креативните индустрии и може да изследва и анализира доминиращите тенденции в различни пазарни сектори, в частност този на радиото и телевизионните медии.

Като част от академичния състав на НАТФИЗ доц. Марияна Лазарова е била член на Академичния съвет на НАТФИЗ от 2011 г. до 2015г. и секретар на атестационната комисия към факултет „Екранни изкуства“ от 2011 до 2015г. Понастоящем тя е член на Консултативен съвет по научно развитие /КСНР/ и председател на Контролния съвет на НАТФИЗ. Тя е заемала позицията Ръководител на магистърска програма

„Филмово и телевизионно изкуство“ и е била **правен консултант по авторскоправни въпроси относно студентските филмови продукции.**

Понастоящем е ръководител на магистърска програма „Мениджмънт в екранните изкуства“ в НАТФИЗ „Кръстю Сарафов“.

Членува в Съюза на юристите в България, в Съюза на българските филмови дейци, в Европейската мрежа на преподавателите по интелектуална собственост – EIPTN и в ENCATS – Европейска мрежа за управление на култура и политики.

II. ОЦЕНКА ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ С МИНИМАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ

В количествено отношение научноизследователската продукция, представена за участие в конкурса от доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова, **съответства на минималните национални изисквания** като включва общо **13 научни публикации**, от които: по показател В-3 **Монография (хабилитационен труд)** – 1 бр. самостоятелна (2022 г.); по показател Г-6 **Монография (не представена като основен хабилитационен труд)** – 1 бр. самостоятелна на английски език (2019 г.); по показател Г-7 **Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“** – 1 бр. самостоятелна (2014 г.); по показател Г-9 **Статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата** – 10 бр. самостоятелни (1 на английски език и 9 на български език).

Видимостта на представената научна продукция е доказана чрез представените за участие в конкурса в показатели от Д-17 до Д19, както следва: Д-17 Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 15 бр.; Д-18 Цитирания или рецензии в неререферирани списания с научно рецензиране – 5 бр.; Д-19 Рецензии на реализирани авторски продукти – 10 бр.

Доц. Марияна Лазарова развива и **активна проектна дейност** (показател Е-22) – като участник в научноизследователски проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ с основен бенефициент – УниБИТ.

Своята експертиза доц. Лазарова споделя със студенти, докторанти и млади учени чрез своята **художествено-творческа дейност** и успешна поредица от **5 уъркшопи в НАТФИЗ** – три във Факултет „Сценични изкуства“: (1) „Авторско право в сценичните изкуства“ (05.04.2022 г.), (2) „Колективно управление на авторски и сродни права в изкуствата“ (07.04.2022 г.) и (3) „Авторскоправни казуси и интелектуално пиратство“

(08.04.2022 г.) и два във Факултет „Екранни изкуства“: (4) „Управление на продуцентски права в цифрова среда“ (12.04.2022 г.) и (5) „Защита на авторските и сродни права при дигитално използване на филми и други аудиовизуални произведения“ (13.04.2022 г.) и **1 майсторски клас** „Интелектуалната собственост в музикалните и сценичните изкуства: медийно отразяване“ (18.04.2022 г.), организиран от УниБИТ и Академията за музикално танцово и изобразително изкуство в гр. Пловдив, с повече от 60 участници от 7 университета в страната (показател Е-28).

Кандидатът споделя своята експертиза не само на национално, но и на международно ниво, чрез своята творческа изява в майсторски клас под прякото ръководство на проф. д-р Натали Стояноф от Университета по технологии в Сидни, Австралия (показател Е-29).

Цялостната творческа дейност на доц. Лазарова не остава незабелязана, имайки предвид присъдената ѝ **Награда за професионално творчество** през 2015 г. на Българската филмова академия за Книга – филмова теория, история и критика за 2014 г. за „Кентавърът от Албион. Традиции и техните трансформации в британското игрално кино от 90-те години на ХХ век“ – книга, с която кандидатът участва в настоящия конкурс (показател Е-30).

Този количествен обзор показва, че кандидатът за заемането на АД „Професор“ доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова притежава безупречно академично портфолио. От него е видно, **че тя е активен, целенасочен, организиран и продуктивен академичен преподавател, изследовател и експерт.** По категоричен начин тя доказва, че притежава **богат стаж и висок професионален и управленски опит, придобити в изследователска, научно-приложна, педагогическа, експертна и проектна дейност като напълно съответства на заложените в Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за неговото прилагане, минимални национални изисквания като ги надвишава значително.**

III. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ И НА ПРАКТИЧЕСКИТЕ РЕЗУЛТАТИ И ПРИНОСИ НА ПРЕДСТАВЕНАТА ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРСА ТВОРЧЕСКА ПРОДУКЦИЯ

Запознаването с предоставените материали по настоящия конкурс, прецизно подредени и структурирани, **показва изпълнение на условието за покриване на минималните национални изисквания** по чл. 2б, от ЗРАСРБ, както и на изискванията на Правилника на НАТФИЗ за неговото прилагане – за академичната длъжност „Професор“ от кандидата доц. д-р Марияна Лазарова. При изискуемите 580 т. кандидатът влиза в настоящата

процедура с 790 т. Справка за минимални количествени показатели за заемане на академичната длъжност „Професор“ в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ показва пълно покритие и надвишаване на показателите.

Представените за рецензиране трудове на доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова са резултат, както от натрупания научноизследователски опит след защита на докторската дисертация (2013 г.), така и от периода преди това, като убедително свидетелстват за цялостното ѝ научно развитие. Публикациите са доказателство за научната зрялост на кандидата и отразяват нейните основни приноси за развитието на теорията и практиката в областта на авторското право в сценичните изкуства и цифровия единен пазар, електронния достъп до аудиовизуално съдържание. Научните трудове, предложени за рецензия, са тематично свързани помежду си и са в пограничните области на научната специалност, в която е обявен конкурсът. Представеният набор от публикувани научни трудове дава достатъчно основания за участие на кандидата в конкурса и за оценка на научните му приноси.

В представените трудове за участие в настоящия конкурс за „Професор“ се открояват оригинални научни приноси в две основни направления: I. Приноси с научно-теоретичен и методологичен характер и II. Приноси с практико-приложен и образователен характер, с чиято формулировка и аранжиране на съответствието на публикациите напълно съм съгласна.

Възприемам виждането на доц. Лазарова, че новост в нашата професионална литература е изчерпателното изследване и анализ на проблема за управление на дигитални права върху защитено аудиовизуално съдържание от страна на професионалните продуценти с акцент върху авторскоправния дискурс, което определя основния приносен характер на монографичния труд на кандидата. Тук специално ще се спра на основния труд в настоящата процедура, а именно монографията на доц. Лазарова.

Монографичният труд, посочен като хабилитационен: **„Управление на продуцентски права при предлагане на електронен достъп до аудиовизуални произведения“ (2022)**, (С., изд. „Водолей“, 2022г. 304 с., ISBN: 978-619-7533-13-2) е концептуално обосновано, прецизно организирано и реализирано изследване. Хабилитационният труд представлява многоаспектно и интердисциплинарно изследване на начините на менажиране на сродните права на професионалните филмови продуценти в цифрова среда и изграждането на иновативни и ефективни стратегии, лицензионни режими и бизнес модели, базирани на използване на творческо съдържание. Националната нормативна регулация е анализирана в контекста на реформиране на европейската рамка за постигане на единен и по-добре функциониращ пазар на авторски права и за справяне с

предизвикателствата, които поставят пред правоносителите новите технологии и дигиталната конвергенция. Освен с висока научна ерудираност и междудисциплинарна осведоменост авторката на труда се отличава с методологична последователност, понятийно-терминологична точност и възискателност при формулирането на целта, подцелите и задачите на изследването. Доброто структуриране на работата и балансираното разглеждане на всеки от основните подвъпроси, съставляващи главните структурообразуващи компоненти на цялостната разработка, са допринесли за постигането на оптимален научен и практико-приложен резултат. Значимостта на посочената научна разработка е естествен резултат от цялостното професионално развитие на кандидата и не се нуждае от подробна обосновка.

Монографичното изследване е естествено продължение на киноведската книга, публикувана на базата на дисертационния труд на кандидата за придобиване на ОНС „Доктор“ – **„Кентавърът от Албион. Традиции и техните трансформации в британското игрално кино от 90-те години на 20 век” (2014)**, (С., изд. Просвета, 2014 г., София, ISBN: 978-954-0130-60-6), която разглежда кинематографията на Острова от края на 90-те години на ХХ век в нейните различни аспекти. Едно изключително актуално изследване, добило и международна разгласа чрез неговия превод през 2019 г. на английски език - **„The Centaur of Albion. Traditions and their Transformations in the British Cinema of the 90s of the 20th Century“ (2019)**, (S., Vodolei Publishing 2019, Sofia, ISBN: 978-954-9415-99-5). Представените от кандидата книги са опит за типологична характеристика на националната кинематография, която предполага не само разбирането за нея като сбор от художествени факти, но и като институционализирана система, осигуряваща затварянето на пълния цикъл: от производството на филмите до съхранението, разпространението и тяхната обществена оценка. Така описаният цикъл на кинематографията съвсем естествено и умело доц. Лазарова затваря с мениджмънта на екранните изкуства от гледна точка на техните авторски права, претворен във вече разгледаната монография, посочена като хабилитационен труд.

От представените за рецензиране статии и доклади интерес представлява всяка една от тях, но с особена научна стойност се открояват следните: **„Проблеми и ограничения в защитата на телевизионните риалити формати“ (2014)**, **„Национална авторскоправна регламентация на аудиовизуалните произведения“ (2015)**, **„Носители на сродни права в аудиовизията. Правната фигура на продуцента в аудиовизията“ (2016)**, **„Copyright education in screen art studies in the Digital age“ (2017)**, **„Европейската директива за авторско право и сродните му права в цифровия единен пазар в контекста на**

авторскоправната реформа“ (2019), „Правото на предлагане на електронен достъп до аудиовизуално съдържание. Мерки на защита срещу неразрешения достъп“ (2021). Те са публикувани в авторитетни академични издания и са оригинален принос в теорията и практиката на организацията и управлението на сродните права в сценичните изкуства. Оригинални по своето съдържание са и множеството публикации в сборници от международни конференции и симпозиуми, извън публикациите в конкурса, което е много добър атестат за автора.

Научните трудове са разработени професионално, на съвременно равнище и имат определен теоретичен и практически принос. Базиран се на критично реализиран системен литературен обзор и на практическа научна дейност от страна на кандидатката.

Представената научна продукция се характеризира със задълбочено проучване на темите, свързани с основните професионални интереси на кандидатката.

IV. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Доц. д-р Марияна Лазарова целенасочено натрупва своите професионални и научни постижения в областта на системата на интелектуалната собственост и в частност авторските и сродните права в аудиовизията и сценичните изкуства в отделните степени на висшето образование. Моята препоръка е да продължава участието си в различни форми за комуникиране на научните резултати у нас и в чужбина, както и преподавателската си дейност в академичните форми на обучение и в различните възможности за продължаващо образование и консултантска дейност, насочени към специалистите от практиката, като се акцентира върху подхода „учене чрез правене“. Втората препоръка към кандидата е да насочи усилията си към издаване на учебник в областта на авторските и сродните права в областта на изкуствата.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Научните трудове, представени от доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова за участие в конкурса за „Професор“ са подбрани с оглед на тяхната тематична и концептуална свързаност с обявения конкурс. Авторската справка за приносния характер на публикациите коректно систематизира и отразява постигнатите оригинални изследователски резултати и приноси в представените монография, научни статии и доклади. Профилът ѝ на компетентен учен, преподавател и практик по съответната тематична област се допълва и от постижения в проектна, рецензентска и

експертна дейност.

Предвид цялостната преподавателска и научноизследователска дейност, както и всичко, казано дотук, дава основание да се направи изводът, че тя е постигнала резултати и притежава умения, изисквани от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „Професор” в област на висшето образование 8. Изкуства, професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (мениджмънт в екранните изкуства (авторско право).

На основание на всичко гореизложено и съгласно чл. 29, ал. 3 от Раздел IV на ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1 от ППЗРАСРБ и специфичните изисквания на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, изразявам убедено своята **положителна оценка** за избор на академичната длъжност „Професор“ на доц. д-р Марияна Георгиева Лазарова за нуждите на Националната академия за театрално и филмово изкуство, съгласно обявения конкурс в Държавен вестник, бр. 37/17.05.2022 г.

Дата: 7 септември 2022 г.

Член на журито:

(проф. д-р Тереза Тренчева)